

ЗМІШАНА ВИБОРЧА СИСТЕМА: СВІТОВИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ

Олена ВАГІНА, кандидат історичних наук, старший викладач кафедри політології Запорізького національного університету

Аналізується світовий досвід застосування змішаної виборчої системи, визначаються її переваги й недоліки. Увага акцентується на характеристиці різновидів змішаної виборчої системи. Розглядається питання про доцільність використання змішаної системи в Україні.

Ключові слова: змішана виборча система, лінійне змішування, структурне змішування, змішана пропорційна система, змішана паралельна система, система мінімального представництва.

Проблема пошуку оптимальної моделі виборчої системи була і на сьогоднішній час залишається дуже актуальною, оскільки виборча система відіграє важливу роль в політичному житті будь-якої демократичної країни. Виборча система перебуває у самому центрі демократичної політичної системи, оскільки її завдання полягає в тому, щоб перетворити волю суверенного народу у визначення його законних представників, які несуть відповідальність від його імені за нагляд за виконавчими і законодавчими актами. Особливості виборчої системи здатні спричинити за собою широкі наслідки — від розколу партії до розпаду країни. Важливе теоретичне і практичне значення цієї проблематики обумовлює значний інтерес до неї багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених, політиків, які намагаються проаналізувати переваги й недоліки існуючих моделей виборчих систем і на цій підставі, з урахуванням конкретно-історичних чинників розвитку політичної системи окремої країни, вирішити питання пошуку оптимальної моделі виборчої системи.

Метою цієї статті є аналіз світового досвіду застосування змішаної виборчої системи. Для цього нам необхідно вирішити такі завдання: визначити сутність та головні ознаки змішаної виборчої системи, охарактеризувати її різновиди, визначити переваги й недоліки, розглянути питання про доцільність використання змішаної виборчої системи в Україні.

Активне застосування змішаної виборчої системи, заснованої на сполученні двох систем представництва — пропорційної і мажоритарної — розпочалося у післявоєнний період (з 1949 р. — у Німеччині). Але з метою подолання недоліків і використання переваг мажоритарної і пропорційної виборчих систем вперше змішану систему було використано ще в 1915–1920 рр. у Данії.

Сутність змішаної виборчої системи полягає в тому, що одна частина депутатських мандатів розподіляється на основі принципів мажоритарної системи, а інша — відповідно до принципів пропорційної системи. Представництво будь-якої політичної партії складається з суми мажоритарних і пропорційних мандатів, вибори проходять в один тур. Мета змішаної виборчої системи полягає в тому, щоб створити правлячі більшості, забезпечити оптимальне представництво різних політичних течій і зберегти зв'язок між виборцями та обраними представниками, що не завжди можливе під час жорсткого застосування системи мажоритарного або пропорційного представництва. Отже, змішана виборча система — це система, за якою одна частина депутатів обирається за мажоритарною виборчою системою, а інша — за пропорційною, або ж вибори відбуваються за однією системою, а переможці визначаються за іншою.

Сучасна світова виборча практика має достатньо прикладів застосування змішаної виборчої системи як у розвинутих демократичних країнах, так і у «перехідних» країнах, демократичні традиції яких тільки формуються. Так, ефективно й результативно працює така виборча система у ФРН, що є парламентською республікою: п'ятивідсотковий виборчий поріг (його іноді називають «п'ятивідсотковою гільйотиною») не дає можливості дрібним партіям дестабілізувати роботу парламенту; більшість мандатів отримують великі і впливові на федеральному рівні партії, що дозволяє формувати достатньо стабільний уряд [1, с.144]. У країнах же з несталими демократичними традиціями змішана виборча система носить явний перехідний характер і є одним із засобів формування ефективної партійної системи. Так, саме змішана система, на думку дослідників, найбільшою мірою відповідає особливостям сучасної Росії, бо зберігає звичку виборців до мажоритарної системи й одночасно сприяє розвитку в країні багатопартійності [2, с.271].

Світовій виборчій практиці відомі кілька різновидів змішаної виборчої системи, серед яких найбільш поширеним є лінійне змішування, за яким одна частина парламенту обирається за мажоритарним, а інша — за пропорційним принципом. Лінійне змішування застосовують такі країни, як Німеччина, Литва, Грузія, Словенія, Україна 1998 р. та 2002 р. та ін.

На прикладі Федеративної Республіки Німеччини, де змішана виборча система використовується досить давно і працює ефективно, розглянемо механізм підрахунку голосів та розподілу депутатських мандатів.

Відповідно до федерального закону про вибори в бундестаг половина депутатів нижньої палати парламенту обирається в одномандатних округах за мажоритарною системою відносною більшості; а інша половина обирається за пропорційною системою на основі партійних списків, висунутих у землях — суб'єктах федерації. Відповідно кожному виборцю надається два бюлетені. Один подається за конкретного кандидата (перший голос), другий — за земельний список політичної партії (другий голос) [3, с.104]. Кандидатам дозволено конкурувати в одномандатних округах, а також одночасно в списках партій. Отже, той самий кандидат може бути одночасно висунутим і в окрузі, і в складі земельного партійного списку.

Щодо мажоритарної складової цієї виборчої системи, то відповідно до принципу відносною більшості обраним в окрузі вважається кандидат, який набрав найбільшу кількість перших голосів. При рівній кількості голосів питання вирішується жеребкуванням [4, с.187].

Розподіл місць за земельними списками здійснюється за досить складною схемою:

1) Підраховуються другі голоси виборців, подані за кожен земельний партійний список.

2) Для розподілу депутатських місць між партійними списками загальна кількість депутатських мандатів, що розподіляються в окрузі, помножена на кількість других голосів, отриманих земельним списком на території округу, ділиться на загальну кількість других голосів, поданих за всі земельні списки. Таким чином, розрахунок ведеться за формулою:

$$Q = (a \times b) / c$$

де Q — кількість отриманих партійним списком депутатських місць, a — загальна кількість депутатських мандатів, що розподіляються в окрузі, b — кількість других голосів, отриманих списком на території округу, c — загальна кількість других голосів, поданих за всі земельні списки.

Для прикладу подібного розрахунку візьмемо умовний виборчий округ, де необхідно обрати 50 депутатів за 4 партійними списками (А, Б, В, Г). Припустимо, що голоси виборців розподілилися між партійними списками таким чином:

- за партію А — 10 000 голосів;
- за партію Б — 5000 голосів;
- за партію В — 15 000 голосів;
- за партію Г — 40 000 голосів.

Отже, загальна кількість голосів, поданих за всі списки в окрузі,— 70 000 голосів.

Далі застосовуємо наведену вище формулу для розрахунку кількості отриманих кожним партійним списком депутатських місць. Так, для партії А:

$$Q = (50 \times 10\,000) / 70\,000 = 7,143 .$$

Аналогічні підрахунки для інших партійних списків дають такі результати:
для партії Б — 3,5714285714285714285714285714286;
для партії В — 10,714;
для партії Г — 28,571428571428571428571428571429 (запис такого точного результату ділення буде необхідним для розподілу залишкових мандатів при другому підрахунку).

Кожен партійний список одержує стільки депутатських місць, скільки цілих чисел приходить на нього у результаті вище наведеного розрахунку, тобто:

- партія А — 7 місць;
- партія Б — 3 місця;
- партія В — 10 місць;
- партія Г — 28 місць.

Як бачимо, після першого підрахунку вдалося відразу розподілити не всі мандати, а саме — 48, тобто 2 депутатських мандати залишилися нерозподіленими. Під час другого підрахунку мандати, що залишилися, розподіляються між партійними земельними списками в порядку зменшення часток чисел, отриманих у результаті проведеного вище розрахунку. Однак якщо який-небудь список, на який випало більше половини всіх поданих других голосів, одержує не більше половини місць, що розподіляються, йому в обхід розподілу місць за частками виділяється ще одне місце. У нашому прикладі партія Г вже при першому підрахунку одержала більше половини місць, тому розподіл 2 мандатів, що залишилися, йде за частками. Остаточний розподіл депутатських місць за партійними списками буде мати такий вигляд:

- партія А — 7 місць;
- партія Б — 3 місця;
- партія В — 11 (10+1) місць;
- партія Г — 29 (28+1) місць.

собливістю змішаної виборчої системи Німеччини є те, що при підсумковому підрахунку депутатські мандати розподіляються таким чином, щоб загальна кількість місць, отриманих кожною партією (з урахуванням результатів обрання в одномандатних округах), була пропорційна до кількості голосів, отриманих відповідними партійними списками. На думку дослідників, мажоритарний елемент цієї виборчої системи вигідний насамперед великим політичним партіям, бо дає їм можливість дублювати найбільш важливі кандидатури, висуваючи їх як в округах, так і у складі земельних партійних списків. Персональне голосування за кандидата в одномандатних округах ставить своєю метою забезпечити тісні взаємозв'язки між виборцями і їх представниками. На практиці, однак, перевагу цих округів не

слід переоцінювати, бо у Німеччині вибори в одномандатних округах здебільшого засновані на перевагах, що надаються партіям, а не особистості кандидатів. Первинні надії на те, що система змішаного представництва буде гарантією тісних взаємозв'язків між виборцями і депутатами, здійснилися тільки частково, незважаючи на спроби останніх установити тісні зв'язки зі своїми виборчими округами. Проте мажоритарна складова німецької виборчої системи допомагає, принаймні, скоротити ту відстань між виборцями і депутатами, що звичайно збільшується при використанні класичних систем пропорційного представництва із закритими списками.

Більш того, німецька система двох голосів дозволяє виборцям розділити свої голоси стратегічно між існуючими або можливими партнерами по коаліціях. Фактично поділ голосів є звичайним явищем серед прихильників невеликих партій. Оскільки кандидати невеликих партій мають мало шансів перемогти в одномандатних округах, їхні прихильники часто віддають перший голос кандидатові з більшої коаліційної партії. У такий же спосіб прихильники великих партій можуть «позичити» свій другий голос меншій партії по коаліції для того, щоб забезпечити подолання нею встановленого законом п'ятивідсоткового виборчого порога. Таким чином, поділ голосів стратегічно використовується виборцями для підтримки партнера «їхньої» партії по коаліції або, принаймні, для вказівки на їхні коаліційні переваги.

Німецьку змішану систему часто називають змішаною пропорційною системою, тим самим відзначаючи високопропорційні результати, до яких вона приводить. Важливим наслідком її застосування у Німеччині є практична неможливість сфабрикувати ситуацію, за якої одна партія виграє абсолютну більшість парламентських місць внаслідок отримання меншості голосів. Фактично за останні шістьдесят років у Німеччині цього не відбувалося. Уряди більшості завжди були коаліційними урядами, і будь-яка зміна уряду відбувалася через зміни у структурі коаліції. Німецькі коаліційні уряди звичайно стабільні, і виборці вважають їх легітимними через внутрішні стимули коаліцій до співробітництва. Багато жителів Німеччини віддають перевагу коаліційному уряду перед однопартійним. Основна функція контролю виконується опозицією, що досить широко представлена. Важливо відзначити, що взаємини між урядом і опозицією в німецькій політиці є скоріше одноставними і погодженими, аніж конфліктними або ворожими. Але це, на нашу думку, є результатом скоріш історичної традиції й політичної культури, ніж виборчої системи як такої.

Змішані пропорційні системи, за даними ACE Electoral Knowledge Network, використовуються тільки в семи країнах світу (Німеччині, Венесуелі, Новій Зеландії, Мексиці, Італії, Болівії й Угорщині), але охоплюють при цьому 265 мільйонів населення і представляють близько 6% від загального числа населення планети [5].

Своєрідну, досить складну змішану виборчу систему застосовує Мексика. Палата депутатів Національного конгресу Мексики складається з 500 депутатів: 300 депутатів обираються за мажоритарною системою відносної більшості в одномандатних округах і 200 депутатів обираються за системою пропорційного представництва у багатомандатних виборчих округах на основі регіональних списків. Сенат складається із 128 депутатів: 96 депутатів обираються за мажоритарною системою відносної більшості і 32 депутати обираються за пропорційним принципом на основі загальнонаціонального партійного списку. Для обрання депутатів за принципом пропорційного представництва в країні формуються п'ять багатомандатних виборчих округів.

При розподілі депутатських місць у Мексиці застосовується система мінімального представництва, використання якої складається з трьох стадій. На першій стадії враховується мінімальний відсоток: партія, що набрала в багатомандат-

ному виборчому окрузі як мінімум 5% поданих голосів, одразу одержує одне депутатське місце.

Для прикладу розрахунку за системою мінімального представництва візьмемо згаданий вище умовний виборчий округ, у якому необхідно обрати 50 депутатів за чотирма партійними списками (А, Б, В, Г). Знову припустимо, що голоси виборців розподілилися між партійними списками таким чином:

за партію А — 10 000 голосів;

за партію Б — 5000 голосів;

за партію В — 15 000 голосів;

за партію Г — 40 000 голосів.

Мінімальні 5% дорівнюють 3500 голосів, тобто у нашому випадку всі чотири партії відразу одержують по одному мандату. Нерозподіленими залишились 46 мандатів.

На другій стадії підрахунку, після розподілу депутатських місць за допомогою мінімального відсотка, обчислюють так звану натуральну частку шляхом ділення загальної по округу кількості голосів, поданих за всі списки, на число нерозподілених мандатів. Загальна кількість голосів у нашому прикладі складає 70 000 голосів. Отже, натуральна частка складає 70 000 голосів: 46 мандатів = 1521.

Кожній партії дістанеться стільки мандатів, скільки разів натуральна частка укладається в кількості голосів, поданих за партію, тобто:

для партії А — 10 000 голосів : 1521 = 6,574;

для партії Б — 5000 голосів: 1521 = 3,287;

для партії В — 15 000 голосів: 1521 = 9,861;

для партії Г — 40 000 голосів: 1521 = 26,298.

Отже, після другої стадії підрахунку розподіл мандатів виглядає таким чином:

партія А — 7 (1 + 6) мандатів;

партія Б — 4 (1 + 3) мандати;

партія В — 10 (1 + 9) мандатів;

партія Г — 27 (1 + 26) мандатів.

Легко підрахувати, що нерозподіленими залишились ще два мандати.

Якщо після застосування методів мінімального відсотка і натуральної частки залишаються невикористані мандати, то вони розподіляються на третій стадії підрахунку із застосуванням методу найбільшого залишку. Під найбільшим залишком розуміють найбільший залишок голосів, отриманий після розподілу мандатів за допомогою натуральної частки. Таким чином, ще по одному мандату отримують партії В і А.

Остаточний результат розподілу депутатських місць буде мати такий вигляд:

партія А отримує 8 мандатів;

партія Б — 4 мандати;

партія В — 11 мандатів;

партія Г — 27 мандатів.

Схожі виборчі системи використовують під час парламентських виборів і деякі країни «ближнього зарубіжжя». Так, із 150 депутатів парламенту Грузії 75 обираються по партійних списках за пропорційною системою, а 75 — в одномандатних округах. До сейму Литви 71 депутата обирають за мажоритарною системою, а 70 депутатів обираються на основі пропорційного представництва [3, с.111]. На відміну від німецької змішано-пропорційної системи, виборчі системи Грузії й Литви можна віднести до так званих змішаних паралельних систем, бо обидві їх складові (і пропорційна, і мажоритарна) діють незалежно одна від одної: місця за системою пропорційного представництва заповнюються без будь-якого врахування результатів голосування в одномандатних округах.

За даними ACE Electoral Knowledge Network, змішані паралельні системи, які на сьогоднішній день використовуються у двадцятьох країнах світу, являють собою характерну рису устрою виборчих систем 90-х років ХХ ст. [6]. Пояснюється це, безумовно, їх можливістю поєднати у собі переваги системи пропорційного представництва за партійними списками із мажоритарним представництвом в одномандатних округах. У низці країн (Гватемалі, Гвінеї, Камеруні, Південній Кореї, Росії, Сомалі, Хорватії, Японії та ін.) поряд із пропорційним представництвом за списками використовується компонент мажоритарної системи відносної більшості в одномандатних округах, у той час як в інших країнах (Албанії, Вірменії, Азербайджані, Грузії, Литві) мажоритарна складова змішаної виборчої системи представлена системою абсолютної більшості в два тури з перебалотуванням у другому турі двох кандидатів, які отримали найбільшу кількість голосів у першому турі.

Баланс між кількістю пропорційних місць і кількістю місць за мажоритарною системою істотно варіюється. Прикладами невірноважених крайнощів можуть служити виборчі системи Тунісу (88% парламентарів обираються за мажоритарним принципом і лише 19 членів парламенту — за списками пропорційного представництва) та Сомалі (113 місць у парламенті розподіляються за пропорційною системою і лише 10 — від округів за системою відносної більшості). Однак у більшості країн зберігається більш точна рівновага між двома складовими змішаної виборчої системи. Так, у Росії це співвідношення складає 50/50 (225 депутатів Державної Думи обираються за мажоритарною виборчою системою відносної більшості, 225 — за пропорційною виборчою системою) [4, с.420], а в Японії — 60/40 (146 депутатів Палати радників парламенту обирають від одномандатних округів, а інші 96 депутатів — за списками пропорційного представництва) [3, с.111].

Безсумнівний інтерес для дослідників представляє змішана виборча система, що мала місце на муніципальних виборах у Франції. Сутність її полягає в тому, що голосування ведеться строго за партійними списками, але розподіл мандатів здійснюється послідовно за мажоритарною і пропорційною системами. Уся територія муніципалітету являє собою єдиний багатомандатний округ. Політичні партії висувають списки кандидатів (кожен список містить стільки кандидатів, скільки депутатів обирається до муніципальної ради). Половина мандатів розподіляється на основі мажоритарного принципу: партія, список кандидатів якої одержав більшість голосів виборців, одержує так званий «бонус більшості», тобто половину депутатських місць.

Так, у розглянутому вище прикладі партія Г, за список якої більшість виборців віддали свої голоси (40 000 голосів), відразу одержить половину від 50 депутатських місць, тобто 25 мандатів.

Решта мандатів (ще 50%) розподіляються між усіма партіями, що брали участь у виборах, пропорційно до кількості отриманих ними голосів виборців. Причому партія, що вже одержала половину депутатських місць, бере участь у вторинному розподілі мандатів за пропорційною системою нарівні з іншими партіями [3, с.108]. Така варіація змішаної виборчої системи, з одного боку, дає можливість партії, що користується підтримкою більшості виборців, забезпечити собі більшість депутатських місць у представницькому органі, з іншого боку, гарантує наявність у цьому органі опозиції в особі депутатів від інших політичних партій.

Крім лінійного змішування, у деяких країнах застосовують так зване структурне змішування, сутність якого полягає в обранні однієї палати парламенту за мажоритарною виборчою системою, а іншої — за пропорційною. Так, депутати нижньої палати парламенту Австралії — палати представників — обираються за мажоритарною системою абсолютної більшості з преференційним голосуванням, а депутати верхньої палати — сенату — за системою пропорційного представництва.

Молода Українська держава теж має власний досвід застосування змішаної виборчої системи. З метою забезпечення структурування політичного спектра України, стимулювання розвитку загальнонаціональних партій, сприяння уніфікації, єдності українського суспільства вибори до Верховної Ради України у 1998 та 2002 роках проводились за паралельним лінійним змішуванням — із 450 депутатів 225 обиралися в одномандатних виборчих округах на основі мажоритарної системи відносної більшості, а інші 225 — за списками кандидатів у депутати від політичних партій, блоків партій у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі на основі пропорційного представництва з чотиривідсотковим виборчим бар'єром [7]. Застосування вестмінстерської моделі мажоритарної складової виборчої системи надало можливість провести результативні вибори в один тур. З метою забезпечення зрозумілості пересічному виборцю розподіл мандатів за пропорційною складовою здійснювався за методом найбільших залишків, без застосування менш зрозумілих і математично складніших методів дільників [8, с.47].

На відміну від широковідомих німецької змішаної системи, де пропорційна і мажоритарна складові тісно взаємопов'язані, виборча система, застосована в Україні, була простим механічним поєднанням двох зазначених систем. Як зазначено в матеріалах Венеціанської Комісії, змішана виборча система виправдала деякі з покладених на неї надій: дозволила «поміркованим бути обраними в одномандатних округах, а партійній системі розвиватися на національному рівні» [9, с.37]. Політичні партії набули певного досвіду діяльності в умовах розподілу на більшість і опозицію, а суспільство усвідомило необхідність і неминучість такого розподілу [10, с.231]. Але суто механічне поєднання двох виборчих механізмів виявило певні суперечності, змішана виборча система не досягла однієї з основних цілей — політичного структурування самого парламенту: результати виборів у мажоритарних округах кардинально деформували підсумки голосування щодо політичних партій і блоків.

У 2010 р. за лінійним змішуванням було проведено вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим та місцевих рад: 50% депутатських мандатів розподілялися за мажоритарною системою відносної більшості, а інші 50% — на основі пропорційного представництва за списками місцевих осередків політичних партій [11].

На сьогодні Україна ще не знайшла оптимального варіанта виборчої системи, який би, з одного боку, стимулював розвиток багатопартійності, а з іншого — сприяв підвищенню як демократичності, так і ефективності політичної системи. Українське виборче законодавство перебуває у постійному русі, фахівці-політологи прогнозують різні сценарії розвитку виборчої системи, серед яких можливим є і подальше застосування невикористаних переваг змішаної системи. Так, певну цікавість викликає ідея використання змішаної зв'язаної системи, тобто змішування пропорційної системи з мажоритарною з домінуванням пропорційного принципу розподілу голосів. Така система схожа з німецьким варіантом змішаної пропорційної системи: голосування за партійні списки має вирішальне значення при підбитті підсумків. Через домінування пропорційного компоненту вплив змішаної зв'язаної системи на партійну систему країни майже не відрізняється від ефекту «чистої» пропорційної системи, невеликі партії отримують шанс пройти до парламенту, але водночас відновлюються зв'язки між виборцями й депутатами та відбувається регіональний розвиток партій. Очевидним недоліком такого різновиду виборчої системи є певна складність підрахунку голосів і їх конвертації у мандати та, як наслідок, складність сприйняття такої системи пересічним виборцем.

Таким чином, змішана виборча система являє собою компроміс між пропорційною і мажоритарною системами, тобто компроміс між парламентською і уря-

довою стабільністю, яку забезпечує мажоритарна складова виборчої системи, та справедливим представництвом у парламенті політичних сил і регіональних інтересів, яке має місце при застосуванні пропорційної виборчої системи. Відповідно до конкретних умов кожної країни змішана виборча система має найрізноманітніші варіації, які відрізняються більшим або меншим ступенем демократизму.

Змішані виборчі системи часто застосовуються в тих країнах, де йде пошук і становлення виборчих систем або існує необхідність досягнення компромісу між принципом представництва у парламенті різних політичних сил та стабільністю сформованого ними уряду. Саме з метою поєднання переваг мажоритарної та пропорційної систем при одночасному зменшенні негативів, які містять у собі ці виборчі системи, було застосовано в Україні змішану виборчу систему на парламентських виборах 1998 і 2002 рр.

Світовий досвід застосування змішаної виборчої системи протягом останніх десятиліть підтвердив її привабливість для пересічного виборця порівняно з мажоритарною системою, що пояснюється зростанням мотивації виборця, який, окрім впливу на вибори у своєму одномандатному окрузі, отримує змогу долучатися до загальнонаціональної політики через наявність партійних виборчих списків. До переваг змішаної виборчої системи відноситься також те, що вона сприяє укрупненню політичних партій або блоків при одночасному дотриманні принципу пропорційності, а це забезпечує формування стійкого уряду, надає можливість збереження зв'язку між виборцями й обраними ними депутатами, який порушується пропорційною системою, дозволяє забезпечити водночас і представництво регіонів, і соціо-етнічних груп, і партій, в умовах становлення багатопартійності сприяє розвитку політичних партій.

Але не слід сприймати змішану виборчу систему як панацею, бо вона має й істотні недоліки, пов'язані, перш за все, з її певною нестабільністю та складністю в технічному плані. Крім того, підсумковий розподіл місць в парламенті часто не відповідає реальним політичним вподобанням населення, наслідками застосування змішаної виборчої системи є також поява депутатів з подвійним статусом та проблема партійної єдності.

Література

1. Васильев В. Федерализм и избирательная система в Германии // Полис.— 1995.— №4.— С.139–145.
2. Общая и прикладная политология: Учеб. пособие / Под общей редакцией В.И. Жукова, Б.И. Краснова.— М.: МГСУ; Изд-во «Союз», 1997.— 992 с.
3. Доповідь про виборчі системи: огляд можливих розв'язків та критерії вибору // Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права: Матеріали Венеціанської Комісії, Парламентської Асамблеї, Комітету Міністрів, Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи.— Вид. 2-е, випр. і доповн. / За ред. Ю. Ключковського.— К.: Логос, 2009.— С.84–130.
4. Гелей С.Д., Рутар С.М. Політико-правові системи світу.— К.: Знання, 2006.— 668 с.
5. Распределение избирательных систем в мире // ACE Electoral Knowledge Network.— <<http://aceproject.org/ace-ru/topics/es/esd>>.
6. Паралельні системи // ACE Electoral Knowledge Network.— <<http://aceproject.org/ace-ru/topics/es/esd/esd03/esd03b/parallelnye-sistemy>>.
7. Закон України «Про вибори народних депутатів України» №2766-III від 18.10.2001 // Урядовий кур'єр.— 2001.— №201.— 2 листопада 2001 р.
8. Богашева Н., Ключковський Ю. Еволюція виборчої системи в Україні // Вісник Центральної виборчої комісії.— 2005.— №1.— С.42–49.

9. Європейський виборчий доробок // Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права: Матеріали Венеціанської Комісії, Парламентської Асамблеї, Комітету Міністрів, Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи.— Вид.2-е, випр. і доповн. / За ред. Ю. Ключковського.— К.: Логос, 2009.— С.12–44.

10. Пономарьова Г. До проблеми запровадження змішаної мажоритарно-пропорційної виборчої системи: з досвіду парламентських виборів в Україні в 1998 р. // Вісник НАПрНУ.— 2009.— №2(57).— С.219–231.

11. Закон України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» №2487-VI від 10.07.2010 // Урядовий кур'єр.— 2010.— №145.— 7 серпня 2010 р.

MIXED ELECTORAL SYSTEM: WORLD USAGE EXPERIENCE

Olena VAGINA

The world-wide experience of the mixed electoral system usage is analysed, system's advantages and disadvantages are determined. Special attention is paid to the characteristics of different types of a mixed electoral system. The question of reasonability of the mixed election system use in Ukraine is considered.

Key words: *mixed electoral system, linear mixing, structural mixing, mixed proportional system, mixed parallel system, system of minimum representation.*

СМЕШАННАЯ ИЗБИРАТЕЛЬНАЯ СИСТЕМА: МИРОВОЙ ОПЫТ ПРИМЕНЕНИЯ

Елена ВАГИНА

Анализируется мировой опыт применения смешанной избирательной системы, определяются ее преимущества и недостатки. Внимание акцентируется на характеристике разновидностей смешанной избирательной системы. Рассматривается вопрос о целесообразности использования смешанной системы в Украине.

Ключевые слова: *смешанная избирательная система, линейное смешивание, структурное смешивание, смешанная пропорциональная система, смешанная параллельная система, система минимального представительства.*